Forma juridico-administrativă a realizării hotărârilor judecătorești într-un stat de drept

Alexandru CUZNEȚOV,
doctor în drept, conferențiar universitar, formator INJ

Maria COZMA,
magistru în drept, candidat la funcția de judecător

Rezumat

Multe dintre deciziile curții sunt luate în afara limitelor procedurilor civile (proceduri executive). Prin acest fapt poate fi explicat, ca regulă, eșecul operațiunilor individuale în cazuri forțate de absență a obiectului care trebuie să fie capabil să direcționeze performanța.

Cuvinte-cheie: formă juridică, aplicarea legii, norme de drept, proces de aplicare a legii.

Summary

Much of court decisions are made outside the limits of civil proceedings (proceedings executive). This can be explained, asw a rule, the operation failure of individual elements in a forced case of absence of the object to which it should be able to direct the performance

Key-words: juridical form civil judgments achievement, law enforcement, rule of law, law enforcement process.

O mare parte dintre hotărârile instanțelor de judecată sunt realizate în afara limitelor procesului civil (procedurii executive). Aceasta se explică, de regulă, prin imposibilitatea executării unor elemente separate într-o procedură silită, din lipsa obiectului asupra căruia s-ar putea direcționa executarea respectivă. Hotărârea privind recunoașterea (atât negativă, cât și pozitivă) vizează existența sau lipsa unor raporturi juridice conflictuale, confirmate de instanța de judecată, între părți. După părerea profesorului N. B. Zeider, în acest caz, scopul instanței de judecată se limitează la confirmarea autoritară a raporturilor juridice[1].

Hotărârile transformatoare, conform opiniei profesorului M. A. Gurvici, în comparație cu hotărârea privind recunoașterea, sunt executorii (conțin actul executării), adică actul executării este realizat prin hotărârea transformatoare; în același timp, hotărârea privind adjudecarea slujește doar ca bază pentru executarea silită[2].

Pozițiile menționate nu reflectă exact esența cazului. Adevărul e că la realizarea hotărârilor transformatoare și de stabilire nu apare întrebarea despre executarea silită, dar aceasta nu elimină problema înfăptuirii lor. Hotărârile privind recunoașterea și transformarea, evidențiindu-se ca un mijloc de confirmare autoritară, sunt chemate să asigure influențarea premergătoare asupra raporturilor juridice, și anume: asupra comportamentului subiecților în procesul realizării și să efectueze așa-numita activitate „pregătitoare" pentru organele în a căror competență intră doar înregistrarea și perfectarea drepturilor, obligațiilor. Faptul că hotărârile instanțelor judecătorești au devenit definitive înseamnă că ocrotirea judiciară a drepturilor și a intereselor ocrotite de către legislație este finalizată. Aceasta nu înseamnă însă că dreptul, confirmat de instanța de judecată, este realizat, deoarece, faptic, urmările juridice apar doar după săvârșirea acțiunilor privind înregistrarea și perfectarea drepturilor sau intereselor ocrotite de legislație. Realizarea hotărârilor transformatoare și de stabilire înseamnă că, în baza lor, în situațiile prevăzute de legislație, organele statale, organizațiile obștești, persoanele cu funcție de răspundere sunt obligate să săvârșească acțiunile indicate de instanța de judecată, să recunoască consecințele confirmate prin actele instanței. În unele cazuri, pentru aceasta este necesară doar expunerea persoanei împuternicite. Iar în însăși hotărârea instanței lipsește actul de executare; de aceea, pentru modificarea situației juridice, nu este de ajuns doar emiterea hotărârii și intrarea ei în vigoare. În situațiile reglementate de legislație, hotărârile transformatoare și de stabilire stau la baza adoptării diferitelor acte de aplicare a dreptului organelor și persoanelor cu funcție de răspundere. Specificul realizării acestor hotărâri reprezintă faptul că ele se realizează, de regulă, prin intermediul activității persoanelor cu funcție de răspundere[3]. Exemplu poate fi hotărârea privind recunoașterea dreptului de autor, privind recunoașterea nulității patentului în legătură cu incorectitudinile existente în el.

Pentru realizarea hotărârilor privind divorțul și modificarea în legătură cu aceasta a numelui, privind anularea înfierii, este necesară înregistrarea acestora

în organele stării civile. La împărțirea bunului imobil care reprezintă o proprietate comună, înregistrarea corespunzătoare se efectuează la organele cadastrale. În așa fel, căsătoria se va considera desfăcută doar numai după înregistrarea divorțului, în baza hotărârii instanței de judecată, la organele stării civile și, respectiv, din acest moment apar modificări în situația juridică a persoanei.

În cazurile examinate mai sus, hotărârile instanței de judecată se evidențiază a fi un factor juridic în lanțul componenței faptice, în mecanismul reglementării juridice[4], acel mijloc juridic, premisa juridică, cu ajutorul cărora are loc reglementarea comportamentului subiecților, se intentează activitatea organelor statale concrete privind înregistrarea drepturilor și a obligațiilor confirmate de instanța de judecată.

Se consideră că organele administrării de stat trebuie să fie atrase ca participanți în cazurile examinate, în legătură cu faptul că lor le pot fi stabilite un șir de obligații, în limitele competențelor, în baza hotărârii instanței de judecată. Dar realizarea obligațiilor apărute în baza hotărârii instanței de către orice organ al administrării statale, în limitele competenței sale, nu depinde de faptul că acest organ a fost atras ca participant sau nu. Sunt exemple multiple în care instanța de judecată examinează cazurile civile fără participarea organelor administrării statale, dar hotărârea instanței reprezintă fundamentul pentru săvârșirea acțiunilor ce intră în competența lor. De exemplu, organele stării civile nu participă în cazurile examinate privind desfacerea căsătoriei, dar ele sunt obligate să înregistreze divorțul, în baza hotărârii instanței etc. De aceea, deși nu au participat în cazul examinat de instanță, hotărârea este obligatorie pentru organele indicate în ea. Obligațiile stabilite asupra organelor statale, obștești etc. privind realizarea hotărârilor reprezintă condiții pentru asigurarea organizării și disciplinei în diversele sfere ale vieții.

Datorită legăturilor stabilite, subordonării instanței de judecată ca organ al justiției și al altor organe statale și obștești, se obține conducerea unică și coordonarea acțiunilor la realizarea dreptului. Rolul hotărârilor transformatoare și de stabilire se reduce la faptul că are loc: 1) repartizarea mult mai rațională a coraportului dintre hotărârea instanței de judecată și acțiunile persoanelor cu funcție de răspundere privind realizarea lor; 2) repartizarea rațională a rezultatelor analizelor informației juridice, după diversele verigi ale structurii administrative. În așa fel, în unele cazuri, pentru realizarea drepturilor, obligațiilor, intereselor ocrotite de legislație, este necesară activitatea organelor stării civile, iar în alte cazuri – a organelor cadastrale etc.

Privite la general, se poate relata că, prin realizarea hotărârilor privind recunoașterea și transformarea, se formează sistemul raporturilor juridice, a căror bază juridică se evidențiază a fi hotărârea instanței de judecată ca act al organului justiției.

Raporturile juridice privind realizarea hotărârilor se dezvoltă în afara formelor procesual-civile, dar aceasta nu înseamnă că normele dreptului procesual-civil nu exercită influențări de reglementare asupra apariției și dezvoltării raporturilor juridice administrative la realizarea hotărârilor. Raporturile juridice administrative, ce se nasc în procesul realizării hotărârilor indicate mai sus, deși sunt raporturi privind organizarea executării actelor instanței de judecată, au, concomitent, și ceva specific, evidențiat prin activități[5].

Raporturile juridice administrative, după caracterul legăturilor dintre părți, se împart în două grupuri: raporturi, unde o parte se supune altei părți (raporturile dintre putere și subordonați), și raporturile în care părțile nu sunt supuse reciproc (raporturi de egalitate)[6]. La prima vedere, raporturile juridice dintre organele competente, înzestrate cu împuterniciri statal-autoritare (organele statale, obștești, persoanele cu funcții de răspundere), și subiecții al căror drept, interes este confirmat de instanța de judecată se evidențiază ca un raport de egalitate. Dar, concomitent, nu trebuie să uităm de acțiunea hotărârii general-obligatorie a instanței de judecată, de puterea juridică a actului justiției.

Deoarece hotărârea instanței de judecată exprimă voința statului, ea capătă calitatea dispozițiilor autoritare privind săvârșirea acțiunilor necesare de către organul administrativ. Luând în considerație ierarhia puterii juridice a actelor juridice și locul hotărârii instanței de judecată în această ierarhie, ajungem la concluzia că raporturile ce se nasc la realizarea hotărârilor sunt raporturile ce vizează puterea și subordonarea. Hotărârea instanței de judecată se reliefează ca un regulator autoritar al relațiilor, cu toate că părțile nu se află în dependență directă (subordonare pe verticală) una față de alta. O altă abordare la rezolvarea acestei probleme ar slăbi concepția privind hotărârile general-obligatorii ale instanțelor de judecată ca acte ale justiției pentru organele administrative și nu ar favoriza formarea disciplinei statale și a legalității.

Examinarea raporturilor juridice administrative, în procesul realizării hotărârilor privind recunoașterea și transformarea, presupune, de asemenea, studierea drepturilor subiecților și a obligațiilor corespunzătoare ale organelor administrative și ale persoanelor cu funcție de răspundere. Dreptul subiectiv, din punctul de vedere al posibilității persoanei împuternicite de a cere de la persoana obligată săvârșirea acțiunilor concrete, permite dezvăluirea dreptului în aspectele asigurării lui cu obligațiile corespunzătoare, care sunt puse pe seama unui anumit cerc de persoane; în aspectul posibilității asigurării realizării lui[7].

Dispozițiile autoritare ale instanței de judecată, îndreptate spre realizarea dreptului și a intereselor

subiectului ocrotite de legislație, au ca destinatar organele administrative, care, de fapt, le și realizează. De aceea, în relațiile administrative, organul competent nu obligă subiectul la nimic, iar subiectul, care se adresează în organul administrativ, nu i se supune lui. Invers, obligația față de subiect în aceste relații o poartă organul administrativ sau persoana cu funcție de răspundere care reprezintă acest organ. El este obligat, în baza hotărârii instanței de judecată și în corespundere cu competența oferită de legislație, să săvârșească acțiuni, să suporte actele administrative.

Realizarea de către organele administrative a dispozițiilor cuprinse în conținutul hotărârii instanței de judecată, constă în adoptarea, în baza ei, a actului individual-administrativ de aplicare a dreptului și în asigurarea executării lui practice. Emiterea unui asemenea act reprezintă o etapă principală în procesul realizării dreptului material subiectiv, confirmat de instanța de judecată. Anume cu această etapă este legată dezvoltarea de mai departe a raporturilor juridice. În actul administrativ, în baza hotărârii instanței de judecată, se formează concluziile ce au importanță nu doar pentru subiecții dreptului material, dar și pentru organele administrative, unde se indică adresații concreți, subiecții dreptului administrativ, care trebuie să respecte dispozițiile din conținutul lui. Aceste acte, ca și hotărârile instanței de judecată, sunt obligatorii pentru toți acei cărora le sunt adresate, având ca o consecință nașterea, modificarea sau încetarea relațiilor administrative ori a altor relații organizaționale; adică, reprezintă factori de „formare" a dreptului. Dar actele administrative reprezintă nu doar faptele juridice. Nu trebuie de neglijat importanța lor reglementativă, deoarece ele reglementează nu doar raporturile, confirmate de instanța de judecată, dar și alte raporturi administrative[8].

Nici Codul de procedură civilă, nici Codul de executare ale Republicii Moldova nu conțin măcar prevederi generale ce ar defini mecanismul realizării majorității hotărârilor privind recunoașterea și transformarea. Normele pe care le conțin Codul procesual civil și Codul de executare nu cuprind acele decizii ce constată existența sau lipsa unor raporturi juridice (de exemplu, hotărârea privind recunoașterea), prevăd efectuarea înregistrării în organele corespunzătoare (drepturile subiective, factori juridici separați etc.) sau primirea de la ele a diferitelor certificate în baza hotărârii instanței de judecată (despre desfacerea căsătoriei etc.); indică necesitatea efectuării unor acțiuni specifice de către persoanele cu funcție de răspundere (stabilirea înfierii, corectarea înscrisurilor în cartea organelor stării civile, autentificarea tranzacției de către notar etc.).

În literatura ce ține de dreptul administrativ se evidențiază așa-numitele sancțiuni ale executării reale[9] și acestea asigură executarea obligațiilor juridice, adică impun persoanele cu funcție de răspundere de a lua măsuri pentru respectarea indicațiilor juridice. În asemenea caz, este posibilă combinarea sancțiunilor administrative cu cele disciplinare față de persoanele cu funcție de răspundere vinovate. Dar, în majoritatea cazurilor, nu este prevăzută de legislație aplicarea sancțiunilor procesual-civile pentru nerealizarea hotărârilor. De exemplu, în cazul neexecutării de către organele cadastrale a hotărârii instanței de judecată privind înregistrarea modificărilor la imobil de către executorul judecătoresc, este posibilă prezentarea unei cereri în organul ierarhic superior cadastral pentru luarea măsurilor corespunzătoare față de persoana cu funcție de răspundere, care nu a executat hotărârea instanței de judecată.

Note

1 Зейдер Н.Б., *Судебное решение по гражданскому делу,* Москва, 1966, с. 171

2 Гурвич М.А., *Судебное решение по гражданскому делу*, Москва, 1967, с. 128

3 Завадская Л.Н, Реализация судебных решений. Москва: Изд. Наука, 1982, с. 63

4 Красавчиков О.А., *Юридические факты в советском гражданском праве*, Москва, 1958, с. 65, 66

5 Завадская Л.Н, Указ.соч., с. 68

6 Петров Г.И., *Советские административно-правовые отношения*, Ленинград, 1972, с.18, 19

7 Халфинг Р.О., *Общее учение о правоотношении*, Москва, 1974, с. 226

8 Завадская Л.Н, Указ.соч., с. 70

9 Веремеенко И.И., *Административно-правовые санкции,* Москва, 1975, с. 33